

תאריך מקורי למסמך: 18/10/2023

תאריך עדכון: 20/6/2025

שימור אוספים במצב מלחמה

המסמך הבא מסכם את הצעדים שיש לנקוט על מנת לשמר אוספים בעת חירום כמו זו בה אנו נמצאים וכולל שני חלקים:

- א. הסבר על תכנית מענה למצבי חירום אותו יש להכין בעתות רוגע.** נכון לעכשיו אנו כבר במצב שבו מומלץ לפעול כמיטב יכולתכם על פי סעיף ב'.
ב. פירוט הפעולות שיש לנקוט בעת התראה התרעה וחשש סביר למלחמה באזורכם וכל הנובע ממנה.

א. תכנית מענה למצבי חירום

מטרת התכנית היא לרכז את כל הצעדים שיש לנקוט על מנת לתת מענה הולם למצב החירום ומיד לאחר התרחשותו, ולהכין את כל המידע והאמצעים הדרושים לשם כך. שימוש בתכנית המענה לחירום ייעשה כאשר יש על היתכנות מצב חירום, או כאשר מתרחש מצב חירום. תפקידה של התכנית להכווין את הפעולות המיידיות והקריטיות שיש לבצע, עד לשלב הכנת תכנית לשיקום שבה העיסוק יתמקד בהצלת פריטים ונכסי מורשת התרבות.

על תכנית המענה לכלול התייחסות ל:

- מענה בחירום לסיכונים שזוהו.
- תכניות אדריכליות או מפות של המבנה (מעודכן, וכולל ארונות חשמל ומים).
- אנשי קשר בחירום.
- סדר פעולות לבטיחות ולתגובה בשעת חירום.
- הנחיות לביצוע הערכת מצב ופעולות למניעת החמרת המצב.
- רשימת טלפונים.
- ערכות חירום נדרשות.
- פעולות ראשונות למענה אפקטיבי.
- רשימת תעדוף.

רשימת אנשי קשר חיצוניים בחירום (צוות תומך)

יהיו מקרים שתידרש בהם קריאה לגופי החירום וההצלה (משטרה, כיבוי אש, מד"א). נוסף לכך, יהיה צורך לקרוא לאנשי מקצוע תומכים כגון שרברבים, חשמלאים, מומחי מיזוג אוויר, נציג חברת ביטוח, מומחה

הארגון הישראלי לשימור נכסי תרבות

הדברה, משמרים חיצוניים, חברה המתמחה בשיקום מאסונות ובעלת ציוד להקפאה, ספיחת לחות, ספיחת נזקי עשן וכו'.

- יש להכין רשימות של אנשי קשר עבור כל הארגונים והגופים הרלוונטיים.
- יש לשמור את הרשימות במקום נגיש וידוע לכולם.
- יש לתאם עם אנשי הקשר את הגעתם לאתר במידת הצורך במקרה חירום.
- יש לבצע תרגילים עם כוחות חירום והצלה על מנת שיכירו את האתר ויהיו מודעים לרגישות הפריטים או האלמנטים הכלולים בו.
- יש לחבור לגופי החירום ולהעביר את רשימת הפריטים או האלמנטים המועדפים (לרבות צילומים), עם הגעתם לאתר במקרה חירום, כדי שיהיו מודעים לרשימה.
- יש לבסס קשר אישי עם נציגי המשטרה וכוחות החירום וההצלה (נציג מסוים מכל ארגון) כדי שבזמן חירום ניתן יהיה ליצור עמו קשר.
- בעת השאלה, יש לשאוף לעבוד לפי הוראות מדויקות מנציג הביטוח של בעלי חפצים מושאלים, בדבר פעולות שמחויבים לעשות בתרחישי חירום שונים (הוראות אשר ניתנו מראש).

רשימת קשר

- יש להכין רשימת קשר המכילה את מספרי הטלפון האישיים והמשרדיים של כל חברי צוות החירום, נציגי גופי החירום וההצלה, יועצים ומומחים חיצוניים.
- מומלץ לפתוח קבוצת ווטסאפ כאמצעי תקשורת מהיר הכוללת את בעלי התפקידים הרלוונטיים בחירום.
 - יש למקם עותק פיזי באתר וגם מחוץ לו.
 - יש לסדר את הרשימה לפי סדר עדיפויות - למי מתקשרים קודם, מי צריך להתקשר למי.
 - יש לעדכן את הרשימה לפחות פעם בשנה, או כאשר חלים שינויים בעלי משמעות בהרכב הצוותים.
 - על כל חברי צוות המענה להחזיק עותק בביתם וברכבם.
 - יש לזכור כי בשעת חירום לא בטוח שצוות החירום יהיה באתר ואולי לא תהיה תקשורת סלולרית.

תעדוף

מטרת התעדוף היא להעריך מהם האלמנטים או הפריטים החשובים ביותר עבור המוסד שלכם. פריטים אלו יפוננו בעת חירום. במידת האפשר לפני התרחשות מקרה החירום, או יהיו הראשונים להצלה מיד עם התרחשות מצב החירום.

- יש לקבל החלטה מהם האלמנטים או הפריטים בעלי החשיבות גבוהה ביותר.
- יש להכין רשימת תעדוף לכל האוסף או האתר.
- יש להכין רשימות תעדוף לכל חלק באוסף או באתר על פי מיקום.

- יש להגיע להסכמה רחבה לרשימת התעדוף (הנהלה, אוצרות, רישום).
- יש לעדכן את הרשימה בכל שנה או לפי החלטת הארגון (למשל, קבלה לאוסף של פריט בשווי ביטוחי מסוים, חשיבות לאוסף וכו').
- במקרים שבהם קיימים חפצים מושאלים ממוסדות אחרים, אלו יהיו ברשימת התעדוף.
- רשימות התיעדוף ישמשו למקרים שבהם קיימת התראה התרעה על התרחשות מצב חירום, ויש די זמן להגן על הפריטים. נוסף לכך, ניתן להשתמש ברשימות גם בשלבי המענה והשיקום הראשוני, למתן מענה ראשוני לפריטים שבראש הרשימה.
- רשימת התיעדוף תכלול מידע על אודות כל אלמנט או פריט:
 - מיקום, תיאור קצר, מספר רישום או קטלוג, מידות, תצלום.
 - איך מסגרות תלויות על הקיר, נעילה של ארונות תצוגה ומיקום מפתחות, סוג אבזרי אבטוח לחפצים.
 - יש לעדכן את הרשימה במקרה של רכישות או תרומות או שינויים.
- יש לכתוב רשימות תיעדוף נפרדות לפי אזורים באתר ולפי סוגי חומרים. הרשימות לפי אזורים יוכלו לסייע כאשר אירוע חירום מתרחש באזור מסוים באתר. הרשימות לפי חומרים יסייעו למשל כאשר יש נזקי מים, אז יש להציל קודם כל חפצים מרשימת הטקסטיל והנייר ואחר כך את החפצים מרשימות המתכת והקרמיקה.
- יש להקפיד על רשימות קצרות וברורות.
- **יש לשמור את הרשימות הקצרות בנפרד מהתכנית הכללית מענה לחירום, בכמה העתקים אצל מספר אנשים מצומצם כגון מנהל וקב"ט (הנושא רגיש מבחינת אבטחה וגנבה. הפצת המסמך נתונה לשיקול דעתה של ההנהלה בהתייעצות עם הקב"ט).**
- ראוי להציל פריטים מושאלים לפני פריטים השייכים למוסד התרבות עצמו.
- קבלת החלטה בנוגע לתעדוף אינה פשוטה, אך היא מחויבת המציאות. מידת החשיבות יכולה להיקבע בהתאם לערכי הקהילה, לאזור, לערכים חברתיים, היסטוריים, מדעיים. ההחלטה צריכה להתקבל מתוך השתתפות של גורמים מקצועיים רבים, על בסיס מקצועי ולא רגשי.

ב. הכנת החללים והמחסנים בעת אתראה התרעה סכנה לטילים ונזקי מלחמה

1. הכנת המבנה, תשתיות, צוות וציוד

- יש לוודא שציוד הכיבוי נמצא במצב תקין, בדוק שהגישה אליו חופשית ללא מכשולים.
- יש לוודא שקיימים ערוצי קשר בדוקים ובטוחים עם העובדים ועם השומרים.
- יש לדאוג לשמירת תכנית המבנה ורשימת התעדוף במקום בטוח מחוץ למבנה.

הארגון הישראלי לשימור נכסי תרבות

- יש להרחיק מהמבנה או סביבתו חומרים דליקים או נפיצים.
- יש לאתר ולסמן את ברזי המים המזינים את המערכת. לאתר גם את ארונות החשמל.
- יש לוודא שלמבנה קיים ניקוז ופתחיו אינם סתומים.
- יש לצפות את חלונות הזכוכית בציפוי יריעת פלסטיק בעובי של 100 מיקרון למניעת פיזור רסיסים במקרה של התנפצות.
- יש לוודא שקיימת ערכה לעזרה ראשונה מצוידת כהלכה.
- אמצעי נעילה סבירים למניעת פריצה
- במידת הצורך הצבת שומר, לחצן מצוקה ואמצעי קשר למוקד תגובה.

2. היערכות בתצוגות ובאוספים

- יש להסיר מתצוגה פריטים לפי רשימת התעדוף המוכנה.
- פריטים העלולים להינזק מנפילה מהמדף יש להסיר מאולמות התצוגה, לעטוף ולאחסן במקומות מוגנים.
- יש להרחיק ולאחסן במקום בטוח כל פריט הממוקם בקרבת חלון.
- יש להרחיק ולאחסן במקום בטוח כל פריט המוצג תחת גג שאינו עשוי מבטון מזוין.
- יש להסיר ולאחסן במקום בטוח מוצגים בעלי ערך מיוחד, בהתאם לשיקול דעת משולב אוצר/ארכיונאי/מנהל/משמר. מקום מוגן למוצגים ייחשב כל מקום העומד בהנחיות פיקוד העורף להגנה על בני אדם.
- אחסנת מוצגים בקומת מרתף או במבנים מתחת לפני הקרקע - יש לדאוג שהפריטים יונחו בגובה 15 ס"מ לפחות מעל פני הרצפה.
- על מקום אחסון זמני לעמוד בתנאים כדלקמן :
 - הגנה פיזית סבירה מפני פגיעת טילים/פצצות/פגזים.
 - ללא מעבר של צינורות מים, ניקוז או ביוב.
 - ללא חומרים דליקים, נפיצים, מחמצנים או קורוזיבים.
 - ללא עקבות של מכרסמים או מזיקים אחרים.
 - לא בקרבת מקור חום העולה על 24°C.
 - לחות יחסית נמוכה - מ-55%.
 - ניתן לנעול / לשמור את המקום למניעת פריצה או ונדליזם.

טלפונים חיוניים:	
100	משטרה:
101	מגן דוד אדום:
102	כיבוי אש:
103	חברת החשמל:

קישורים:

1. מדריך פרומדה (בעברית) - מדריך היערכות למצבי חירום עבור נכסי מורשת תרבות.

[מדריך היערכות פרומדה](#)

2. מדריך לפינוי חפצי מורשת בעת חירום של ICCROM .

<https://www.iccrom.org/publication/endangered-heritage-emergency-evacuation-heritage-collections>

3. מדריך עזרה ראשונה לחפצי מורשת בעת חירום.

<https://www.iccrom.org/publication/first-aid-cultural-heritage-times-crisis-handbook>